

**IQTISODIY RIVOJLANISH SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDA VA EKSPORT
LOGISTIKANI TASHKIL ETISH AXAMIYATI.
(QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARI MISOLIDA)**

Qasimova Iroda G'ayrat qizi

*Toshkent Davlat Agrar Universiteti Agroiqtisodiyot va turizm kafedrasida Logistika
agrologistika Mutaxassisligi 2-kurs magistratura talabasi*

A.Madaliyev

*Ilmiy rahbar I.F.D Toshkent Davlat Agrar Universiteti "O'simlikshunlik va moyli
ekinlar" kafedrasida 2-kurs magistratura talabasi Otajanov Otabek Umidbek o'g'li.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada eksport logistikasi, uni tashkil etish hamda, eksport logistikasini qishloq xo'jalik korxonalarida o'rni borasida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Transport, avtomobil, maxsulot, oziq-ovqat, meva-sebzalar, mashinalar, elektronika, litsenziya, sotib olish, yetkazib berish.*

Mamlaktimizda har bir soha isloh etilganidek transport infratuzilmasini takomillashtirish va yuk tashishning tashqi savdo yo'nalishlarini diversifikatsiyalashga doir chora-tadbirlar to'g'risidagi Prezidentimizning 2-dekabr 2017-yildagi PQ-3422 sonli qarori e'lon qilindi. Bunda avtombilda tahsuvchilar va transport logistika kompaniyalariga soliq va bojxona imtiyozlari berildi. Xalqaro avtombilda tashishlarni amalga oshiradigan milliy avtotransport korxonalarini, shuningdek transport logistika kompaniyalari 1-yanvar 2022-yilgacha soliqning uch turini to'lashdan ozod etildi.

Ushbu imtiyoz maqsadli hisoblanadi – bo'shaydigan mablag'lar o'z avtoparkini kengaytirish, ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish zamonaviy ombor terminllarini barpo etish va bank kreditlarini so'ndirishga yo'naltiriladi.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasining ortib borayotgan eksport salohiyatini hamda mahalliy mahsulotni sotish bozorlarini kengaytirish zarurligi tashqi savdo yo'nalishlarini yanada diversifikatsiyalash uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, O'zbekiston Respublikasining eksport mahsuloti istiqbolli xalqaro bozorlarga chiqishini ta'minlaydigan maksimal darajada samarali, muqobil tranzit yo'laklarini shakllantirish borasida qo'shimcha ildam choralar ko'rilishini taqozo etmoqda.

Shuni qayd etish zarurki, hozirgi vaqtda respublikaning mavjud salmoqli tranzit salohiyati to'liq darajada ishga tushirilmagan. So'nggi paytlargacha ko'pgina transport korxonalarini faqat tashish operatsiyalarini bajarib, iste'molchilarga boshqa turdagi xizmatlar ko'rsatmas edilar.

Eksport logistikasi - bu bir mahsulotning yoki xizmatning bir davlatdan boshqa bir davlatga yetkazilishi jarayonida ishlab chiqarishdan yetkazib berishga qadar bo'lgan to'liq jarayondir. Eksport logistikasi, mahsulotlarni olingan joydan (oziq-ovqat, meva-sebzalar, mashinalar, elektronika va boshqalar) yetkazishning har qanday yo'lini tashkil etadi.

Eksport logistikasi quyidagi vazifalarni o'z ichiga oladi:

1. Mahsulotlarni tayyorlash: Mahsulotlar eksport qilinishidan oldin, ularni to'plash, paketlash va etiketlash kerak.

2. To'lov va huquqiy muammosizlik: Eksport jarayonida to'lovlar va huquqiy muammolar hal qilinganligini ta'minlash lozimdir.

3. Transport vositalarini tanlash: Mahsulotlarni eksport qilishda mos transport vositalarini tanlash zarurdir. Bu avtomobillar, konteynerlar, avia va suv transportlari bo'lishi mumkin

4. Ruxsatnomalar va dokumentlarni tuzish: Ma'lum bir mamlakatdan boshqa bir mamlakatga eksport qiladigan holda ruxsatnomalar va dokumentlar tuzish lozimdir. Bu sertifikatlar, transport hujjatlari, ruxsatnomalar va boshqalardan iborat bo'lishi mumkin.

5. Transport jarayonini boshqarish: Mahsulotlarni olingan joydan yetkazib berishda transport jarayonini to'g'ri boshqarish lozimdir. Bu mahsulotlarni olingan joydan ko'chirish, to'plash va qo'yish, yo'l bilan olib borish va boshqa jarayonlarni o'z ichiga oladi.

6. Xavfsizlik va ximoya: Eksport logistikasi xavfsizlik va ximoyani ta'minlash uchun muhimdir. Mahsulotlarning zararlanishi yoki yo'lga tushishi mumkin bo'lgan holatlarda xavfsizlik tadbirlarini amalga oshirish lozimdir.

7. Hujjatlar va ma'lumotlar: Eksport logistikasi hujjatlar va ma'lumotlarni to'g'ri rivojlantiradi. Bu mahsulotlar haqidagi ma'lumotlar, raqamlar, fakturalar, mahsulotning sifati haqida ma'lumotlar kabi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

Eksport logistikasi mahsulotni olingan joydan eksport qiladigan davlatga yetkazib berishning muhim qismidir. Ushbu jarayonni samaradorligini ta'minlash, mahsulotlarni o'zingizning sotishga ko'rsatgan davlatda to'g'ri vaqtda yetkazib berishni ta'minlash lozim.

Qishloq xo'jaligi korxonalarida eksport logistikasi o'rni, mahsulotlarning tayyorlanishidan olib kelib, ularga yetkazib berish va xaridorga jo'natish jarayonini o'rganadigan va bajaradigan texnik va boshqa tadbirlardan iborat bo'ladi. Bu jarayonning asosiy maqsadi, mahsulotlarni yaxshi halda yetkazib berishni ta'minlash va mijozlar bilan ishonchli aloyisda ishlash imkoniyatini yaratishdir. Eksport logistikasi o'rni quyidagi bosqichlardan iborat bo'lishi mumkin:

1. Mahsulot tayyorlash: Eksport qilinadigan mahsulotlar qanday tayyorlanishi kerakligini belgilash uchun muvaffaqiyatli sanoat usullari va texnologiyalarni amalga oshirish zarur. Mahsulotlar yaxshi sifatda bo'lishi, toza va to'g'ri yo'l bilan tayyorlanishi ko'p xarajatlarni chetlatadi.

2. Transport vositalarining tanlash: Mahsulotlarni eksport qilish uchun mos transport vositalari tanlash juda muhimdir. Bu avtomobillar, temir yo'llar, havo va suv transportiga kiradi. Har bir dengiz portining ham mos transport vositalari bo'lishi kerak.

3. Sotish tashish va xaridorga jo'natish: Mahsulotlarni sotib olish va xaridorga jo'natish jarayoni ham eksport logistikasining muhim qismi hisoblanadi. Bu jarayonning imkoniyatlarini yaxshilash uchun to'g'ri sotuvchi va xaridorga keng tahlil qilish kerak.

4. Tariflar va litsenziyalarni olish: Eksport logistikasining birinchi bosqichi tariflarni va litsenziyalarni olishni o'z ichiga oladi. Mahsulotlarni eksport qilish uchun belgilangan tariflarga ishonchingiz bo'lishi kerak, aks holda importga kirishi mumkin bo'lmasligi mumkin.

5. Xavfsizlik va ximoya: Mahsulotlarni eksport qilishda xavfsizlik va ximoya muhim ahamiyatga ega. Har bir mamlakatning o'zini turli mamlakatlarga mahsulotlarini sotib olish kerakligini belgilagan qoidalar mavjud. Bu qoidalarga rioya etib, mahsulotlarning tarqatilishi keyingi bosqichda yaxshi amalga oshirilishi kerak.

Eksport logistikasi korxonalar uchun juda muhimdir, chunki bu jarayonning yaxshi tashkilotlanishi, ishlab chiqaruvchilar bilan ifoda ishlash, xaridorga mahsulotlarni yetkazib berish va xavfsizlikni ta'minlash muvaffaqiyatli eksport operatsiyalarini ta'minlaydi.

Qishloq xo'jaligi korxonalarida eksport logistikasi, mahsulotlarni xorijiy bozorlarga yetkazish jarayonidagi barcha operatsiyalarni o'z ichiga oladi. Bu jarayonning samaradorligini ta'minlashda ahamiyatli rol o'ynaydi.

Eksport logistikasi qishloq xo'jaligida quyidagi ahamiyatlarga ega:

- Mahsulotlar to'plash va tayyorlash: Eksport logistikasi, mahsulotlar to'plash va tayyorlash jarayonlarini tashkil etadi. Bu jarayonda, mahsulotlar keng ko'lamda yig'ilishi, paketlanganishi va sertifikatlanganishi shartdir. Logistika xizmatlari, bu jarayonni samarali va barqaror tarzda amalga oshiradi.

- Transport: Mahsulotlarni xorijiy bozorga yetkazish uchun mos transport vositalarini ta'minlash lozim. Eksport logistikasi bu yo'nalishni xam amalga oshiradi va transport vositalarining harakatini boshqaradi. Bu qatorga avtotransport, temiryo'l, havo va suv transporti kiradi.

- Hujjatlar va ruxsatnoma ishlar: Eksport logistikasi korxonalar uchun hujjatlar va ruxsatnomalar ishini ham tashkil etadi. Mahsulotlar xorijiy bozorga yuborilgach, ularga ruxsatnoma va sertifikatlar taqdim etish zarur bo'ladi. Logistika xizmatlari, bu hujjatlar va ruxsatnomalar ishini tezkor va samarali tarzda amalga oshiradi.

- Tolovlar va xisob-kitoblarni boshqarish: Eksport logistikasi jarayonida to'lovlar va xisob-kitoblarni boshqarish ham muhim ahamiyatga ega. Mahsulotlarni xorijiy bozorga yetkazish uchun to'lovlar amalga oshirilishi kerak, shuningdek, eksport logistikasi korxonalarining moliya operatsiyalarini boshqarishi ham muhimdir.

- Ommaviy tashkilotlar bilan hamkorlik: Eksport logistikasi shuningdek, xorijiy bozorlarga mahsulot sotib olishda ommaviy tashkilotlar bilan hamkorlik qiladi. Bu tashkilotlar transport ruxsati, import va eksport belgilari haqidagi masalalarda yordam berishadi.

Eksport logistikasi qishloq xo'jaligidagi korxonalar uchun samimiy ahamiyatga ega. Ushbu logistika jarayoni, mahsulotlarni xorijiy bozorga samarali yetkazib berish va korxonalarining eksport potensialini kengaytirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Anikin B.A. Logistika: Ucheb.posobiye. M.: Infra M. 2000 g.
2. Anikin B.A Praktikum po logistike. Uchebnoye posobiye. Moskva Infra-M 2002 g.
3. Gadjinskiy A.M. "Logistika" M 2003 g.- 407 s.
4. Gadjinskiy A.M. Praktikum po logistike. M.: IVS «Marketing», 2001 g.
5. Mirotin L.B., Sergeyev V.I. Osnovi logistiki. Uchebnoye posobiye. Moskva, "Infra-M", 1999 g.
6. Nerush Y.M. Logistika. Uchebnik dlya vuzov.-3-ye izd., pererab. i dop.- M.: YUNITI-Dana, 2003 g.